

Iwona Górny

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie

Rekomendacja

Nieć Grzegorz [et al.] (red.), *Małopolska. Regiony – regionalizmy – małe ojczyzny*. T. 22, Kraków, 2020.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna (WBP) w Krakowie, doceniając ważność problemów zawartych w *Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego* (Paryż, 2003) i popierając jej cele, bardzo dużą wagę przywiązuje do propagowania, a tym samym ochrony i poszanowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego Małopolski, w szerszym kontekście historycznym – Galicji¹. Jako biblioteka wojewódzka, mająca w zapisie statutowym działania na rzecz regionu, wraz z Małopolskim Związkiem Regionalnych Towarzystw Kultury (MZRTK) oraz przy współpracy Polskiego Towarzystwa Historycznego wydaje od roku 2005 rocznik regionalistyczny „Małopolska. Regiony – regionalizmy – małe ojczyzny”.

Pismo nawiązuje do dziewiętnastowiecznej tradycji prasy i wydawnictw regionalistycznych, a jednocześnie spełnia zapisy Ustawy z 2003 r.² Jest to jedyne na terenie województwa małopolskiego wydawnictwo ciągle³, szeroko prezentujące i popularyzujące zagadnienia regionalizmu małopolskiego w kontekście interdyscyplinarnym, uwzględniającym w treści współzależność kultury materialnej oraz zasobów naturalnych regionu (historia, etnografia, dziedzictwo

¹ Treści publikowane mają zasięg ponadregionalny – obejmują obszar historycznej Małopolski, czyli obecnych województw: małopolskiego, częściowo śląskiego, świętokrzyskiego i podkarpackiego.

² Dz. U. z dn. 17 października 2003 r., Nr 172, § 1, art. 2, pkt 2.

³ Regionalizm w Małopolsce reprezentowany jest przez wiele towarzystw, stowarzyszeń i ruchów miłośników, skupia lokalnych patriotów, pasjonatów i społeczników pielęgnujących tradycje i wartości dóbr kultury historii i współczesności, działających na rzecz utrwalenia i kultywowania tradycji regionalnych oraz inicjowania nowych zadań w celu pobudzenia regionalizmu współczesnego. Jednak potrzeba wydawania jednego czasopisma, skupiającego i propagującego te wszystkie działania, była i jest bardzo duża.

kulturowe, literatura i sztuka, krajoznawstwo i przyroda, także gospodarka). Publikują w nim zarówno badacze, jak i pasjonaci, chcący przekazać swoją wiedzę na tematy związane z Małopolską lub po prostu swoją „małą ojczyzną”. Skierowane jest do ludzi zajmujących się tą tematyką — naukowców oraz regionalistów, wszystkich zainteresowanych historią regionu i współczesną działalnością w regionie. W roku 2015 czasopismo zyskało sześć punktów przyznawanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Pismo posiada Radę Naukową i grono Recenzentów z wyższych uczelni w Polsce i za granicą.

Rocznik przyczynia się do zwiększenia wiedzy i świadomości o różnorodności kulturowej wspólnot etnicznych i regionalnych Małopolski oraz kreatywności osób żyjących na tym obszarze⁴, a także instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego. Pismo prezentuje osiągnięcia twórców i badaczy regionu, kulturę mniejszości narodowych, ścieżki edukacji regionalnej, życie intelektualne społeczności lokalnych, a także udostępnia materiały archiwalne, omawia ważne dla wspólnot regionalnych i lokalnych bieżące wydarzenia kulturalne. W roczniku jest też przegląd publikacji i ich recenzji, co ma skłonić czytelników do poszerzenia wiedzy o swojej „ojczyźnie”. W takim czasopiśmie nie może zabraknąć materiałów o ludziach tworzących historię i kulturę danego miejsca, rocznik posiada więc wartość dokumentalną. Uwzględniając wymogi cywilizacyjne, demokracji, edukacji medialnej i współpracy społeczności w Polsce i za granicą, Redakcja publikuje pełne treści rocznika na stronie internetowej czasopisma: <http://www.malopolska.org/>.

Czas pandemii wstrzymał niestety wiele działań kulturalnych i wydawniczych, nie tylko WBP w Krakowie, sytuacja i atmosfera nie sprzyja rozwijaniu planowanych działań promocyjnych na terenie województwa, niemniej tom 22 „Małopolski” ukazał się pod koniec 2020 r. Jest to też tom, w którym zaszły zmiany merytoryczne i edytorskie, zmienił się też skład redakcji — redaktorem naczelnym został dr hab. Grzegorz Nieć⁵, zastępcą dr Andrzej Niedojadło⁶. Materiał został podzielony na cztery rozdziały⁷: *Rozprawy — artykuły*, *Materiały*, *Z bibliografii małopolskiej*, *Sprawozdania — kronika*.

⁴ Nie sposób nie wspomnieć, że to z inicjatywy ks. Władysława Pilarczyka i z jego prywatnych środków finansowych w 1999 r. ukazał się pierwszy tom „Małopolski”. Książka Pilarczyk jest przykładem idealisty, regionalisty, społecznika oddanego społeczności lokalnej, a poprzez tak pojęty patriotyzm — całemu społeczeństwu polskiemu. Powstanie rocznika wiąże się z popularnym od lat zwrotem ku „małym ojczyznom”, patriotyzmem lokalnym, szukaniem korzeni rodzinnych, badaniem źródeł środowiska, z którego wywodzimy się my i nasi przodkowie, historiom miejscowości, potrzebą spisanie wspomnień.

⁵ Bibliolog, historyk, polonista, profesor na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

⁶ Historyk, m.in. nauczyciel akademicki w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Tarnowie i w Małopolskiej Szkole Wyższej w Brzesku.

⁷ Poprzednie tomy składały się z 8 działów: *Problemy — sprawy — ludzie*, *Instytucje*, *Archiwum myśli regionalistycznej*, *Materiały — świadectwa — dokumenty*, *Edukacja regionalna*, *Materiały do słownika biograficznego Małopolski*, *Recenzje i noty bibliograficzne*, *Sprawozdania i kronika*.

W tomie 22 na uwagę zasługuje tekst naukowy Jacka Laberscheka, który jest próbą całościowego, a zarazem niezwykle zwięzłego ujęcia procesów osadniczych w ziemi miechowskiej. Bardzo obszerny materiał bibliograficzny i postawione tezy skłaniają do dalszych badań.

Działalność krakowskiego organmistrza Józefa Sitarskiego na ziemi jędrzejowskiej przedstawił Jacek Kulig. Sitarski był jednym z organmistrzów działających w XVIII w. w Krakowie. Autor przedstawia hipotezy dotyczące budowniczego XVIII – wiecznych organów oo. cystersów w Jędrzejowie. Jest to próba zestawienia faktów i logicznego połączenia pewnych wniosków, których interpretacja skłania do postawienia tez, wymagających dalszych poszukiwań na temat działalności Sitarskiego.

Aleksander Zygmunt Babiński opisuje ciekawie szkolnictwo żydowskie w gminie okręgowej Chrzanów w latach 1817-1846. W początkowych latach Rzeczypospolitej Krakowskiej uczęszczanie dzieci żydowskich do szkół początkowych było regulowane przez przepisy *Statutu Organicznego urządzającego Szkoły Początkowe* oraz *Statutu urządzającego Starozakonnych*. Statut znosił wszystkie szkoły publiczne dla ludności żydowskiej. Likwidując publiczne szkoły żydowskie, umożliwiono dzieciom żydowskim naukę we wszystkich chrześcijańskich szkołach początkowych. Nauczycielom tych szkółek nakazano równe traktowanie wszystkich uczniów.

W rozdziale *Materiały* Stanisław Maj przedstawił w oparciu o zasoby polskich bibliotek cyfrowych kalendarium miejscowości Jęzor (obecnie dzielnica Sosnowca) oraz historię handlu i przemytu na granicy trzech mocarstw. Jest to bardzo skrupulatny przegląd doniesień prasowych i innych źródeł dostępnych w formie elektronicznej. Obrazuje, jak niezwykle bogata i dająca duże możliwości jest taka forma badań historii.

W tomie 22 nie zabrakło sylwetki regionalnej, działającej na rzecz lokalnego regionalizmu. Piotr Kapusta przedstawił Annę Kozioł, malarzkę i poetkę z podkrakowskich Piekar. Autor nawiązał kontakt z bohaterką, przeprowadzając wywiady udokumentował jej twórczość.

O działalności Muzeum Nadwiślański Park Etnograficzny w Wygiełzowie i Zamek Lipowiec napisała Izabela Jarczyk. Bogactwo form prezentowania kultury i tradycji zachęca do udziału przynajmniej w niektórych i staje się inspiracją dla innych instytucji kultury.

Edward Chudziński opowiada jak powstała Kartoteka Pisarzy Ludowych Polski Południowej, o pierwszym obozie naukowym polonistów – studentów ówczesnej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, w 1963 r., którego celem było wyszukiwanie i spisywanie pisarzy ludowych. Powstała w ten sposób dokumentacja ich dorobku twórczego. Autor barwnie opisuje przygody na Skalnym Podhalu. Z gór też pochodzi zespół Mała Armia Janosika – wspomina o tym Piotr Maroszek. O przydrożnych świątkach gminy Dębno dowiemy się z artykułu Leokadii Rudek i Agnieszki Witek. Natomiast fotoreportaż An-

drzeja Sobonia o czterech krakowskich mostach przywoła nas znowu do serca Małopolski Krakowa.

Rozdział *Archiwum myśli regionalistycznej* to prezentacja materiałów archiwalnych, artykułów publikowanych na początku powstawania idei regionalizmu. Są tu więc prace nowatorskie, wypowiedzi twórców myśli regionalistycznej, jak się okazuje nie tracące na znaczeniu i dzisiaj. Tym razem tekst — Charles'a Brun *Regionalizm francuski*. I jak w każdym tomie staramy się przedstawić fragment bibliografii Małopolski. Przegląd nowości regionalnych Czytelni Zbiorów o Krakowie i Małopolsce opracowany został przez Elżbietę Romanowską.

W dziale *Sprawozdania — kronika* Tomasz Wroński przedstawia projekt: „Biezanów — mała ojczyzna — świętowanie stulecia odzyskania niepodległości”, a Justyna Nartowska — XXII Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego „Brzmi dobrze — online”.

Strona edytorska rocznika pozostała — każdy rozdział ma osobną żywą paginę, marginesy wyznaczające ich wielkość. Całość ilustrowana jest fotografiami, rysunkami, przedrukami archiwaliów, na dobrym papierze. Okładka — przejrzysta, skromna, ze zmieniającym się co roku fragmentem ilustracji z treści wybranego artykułu.

Rocznik to nie tylko źródło wiedzy o regionie. Działalność wydawnicza WBP w Krakowie, MZRTK i Redakcji rocznika pozwala na integrację społeczeństwa, prezentowanie na spotkaniach promocyjnych lokalnych twórców i przedstawianie dziedzictwa kulturowego w formie wykładów czy prezentacji medialnych. Rocznik „Małopolska” przyczynia się do wzmacniania patriotyzmu, integruje różne środowiska, kreuje pozytywne postawy obywatelskie, pozwala kontynuować szczytne cele i idee założycieli pisma.

Zachęcam do lektury i pisania na naszych łamach.